

Konstituování politického systému v období 2. světové

- 1) Vznik a působení prozatímního státního zřízení Československé republiky**
- 2) Postavení armády v rámci prozatímního politickém systému v období války**

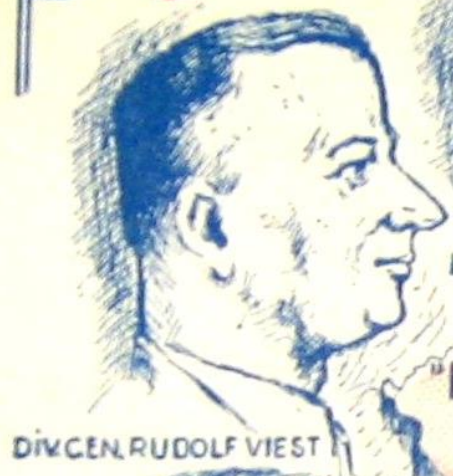
Vznik a působení prozatímního čs. státního zřízení v exilu v době války

- **Ve Francii již 2. srpna 1939 zahájila neoficiálně činnost Čs. vojenská kancelář.**
- **Dne 12. září ustavena Čs. vojenská mise - odjezd do Agde, 28. září vzniká 1. čs. náhradní prapor.**
- **Dohoda o obnovení československé armády ve Francii z 2. října 1939 pod vedením provizorní vlády – ta však neexistovala.**
- **Dohodu podepsali Daladier a Osuský.**
- **Dohoda o československých leteckých jednotkách ve Francii ze 17. listopadu 1939.**
- **Vydán mobilizační rozkaz Československého národního výboru ve Francii ze dne 17. listopadu 1939 (Beneš, Ingr, Osuský, Šrámek, Outrata, Ripka, Slávik, Viest).**

Vznik a působení prozatímního čs. státního zřízení v exilu v době války

- **Na jaře a v létě situaci komplikovaly osobní a politické spory ve vedení čsl. odboje a odmítavý postoj Francie a Velké Británie vůči koncepci obnovy státu v předmnichovských hranicích.**
- **O vedoucí postavení v odboji usilovali Beneš, Štefan Osuský (čsl. vyslanec v Paříži), Milan Hodža (bývalý čsl. premiér) a Lev Prchala (generál čsl. jednotek v Polsku).**
- **Dne 17. 10. 1939 – byl vytvořen Československý národní výbor vedený Benešem.**

DIV. GEN. RUDOLF VIEST

DR. BENES

DR. STEFAN OSUSKY

DIV. GEN. SERGEJ INGR

LA VERITE

VAINCRA

LA TCHÉCOSLOVAQUIE
INDÉPENDANTE

DANS
UNE
EUROPE
LIBRE

MSGR. JAN ŠRÁMEK

DR. JURAJ SLÁVIK

DR. HUBERT RÍPKA

DR. EDVARD OUTRATA

1945

Britská vláda uznala Československý národní výbor

Anglie usnadní rekonstrukci československé armády
 Československé odpovědné kruhy o tomto aktu

OFFICIAL COMMUNIQUE OF THE BRITISH GOVERNMENT

On 20th December an exchange of letters took place between Lord Halifax and Dr. Edvard Beneš, former President of the Czechoslovak Republic, concerning the formation of a Czechoslovak National Committee.

In his letter Dr. Beneš notified to the Foreign Office the composition of the Committee as follows:

E. Beneš,	H. Ripka,
gen. S. Ingr,	J. Slávik,
S. Osuský,	Msgr J. Šrámek,
E. Outrata,	gen. R. Viest.

He added that this Committee would be qualified to represent the Czechoslovak peoples, and in particular, in agreement with His Majesty's Government in the United Kingdom, to make such arrangements as might be necessary in the territories under the jurisdiction of His Majesty's Government in the United Kingdom in connection with the reconstitution of the Czechoslovak Army in France.

In his answer Lord Halifax informed Dr. Beneš that His Majesty's Government in the United Kingdom took note of this communication and recognised that the Committee was qualified to represent the Czechoslovak peoples, and in particular to make arrangements concerning the Czechoslovak Army in France, as stated above. The competent departments of His Majesty's Government would be instructed to afford all requisite support to the Committee in its activities.

ÚŘEDNÍ KOMUNIKÉ BRITSKÉ VLÁDY

Dne 20. prosince byly vyměněny dopisy mezi Lordem Halifaxem a Dr. Edvardem Benešem, druhým prezidentem Československé republiky, týkající se utvoření Československého národního výboru.

Dr. Beneš svým dopisem oznámil britskému zahraničnímu úřadu toto složení výboru:

E. Beneš,	H. Ripka,
gen. S. Ingr,	J. Slávik,
S. Osuský,	Msgr J. Šrámek,
E. Outrata,	gen. R. Viest.

K tomu Dr. Beneš dodal, že tento výbor bude povolán, aby zastupoval československý lid a zejména, aby v dohodě s vládou Jeho Veličenstva ve Spojeném Království učinil nutná opatření na území, jsoucím pod pravomocí vlády Jeho Veličenstva ve Spojeném Království, v souvislosti s rekonstrukcí československé armády ve Francii.

Lord Halifax ve své odpovědi informoval Dr. Edvarda Beneše, že vláda Jeho Veličenstva, ve Spojeném Království vzala na vědomí toto oznámení a uznala, že Československý národní výbor byl povolán, aby zastupoval československý lid a zejména, aby provedl opatření, týkající se československé armády ve Francii, jak výše uvedeno.

Prslušné úřady vlády Jeho Veličenstva obdržely instrukce, aby poskytly výboru veškerou nutnou podporu v jeho činnosti.

Ke komuniké britské vlády připojujeme tento komentář: Jme na nejvyšší potěšení, že můžeme naši čs. veřejnost ve vlasti i v celém světě oznámit k Vánočním svátkům tuto novinu, tak potěšitelnou pro náš národ. Informovali jsme se u našich vedoucích politických kruhů v Londýně a přímo u samého dra. Edvarda Beneše a můžeme Vám nyní říci, jaký politický význam se v těchto kruzích přikládá této události.

1.) Jde především o uznání Československého národního výboru v tomtož smyslu, jako se stalo nedávno v Paříži od vlády francouzské. Znamená to, že naše sjednocené, pevné a svorné politické vedení celého našeho zahraničního boje je uznáváno československého lidu v těchto zemích a že toto vedení nyní organizuje a sjednocuje veškeru naši práci politickou, diplomatickou, propagandní a vojenskou pod naší národní a státní vládou ve všech svobodných zemích světa.

2.) Znamená to dále, že nyní k faktu, že náš stát je mezinárodně stále uznáván od řady států jiných jako stát důležitý fakt dává: Organizujeme, jako tomu bylo ve válce r. 1914, zase svou národní armádu, a této armádě stavíme v zase svou státní nášineril. Máme národní armádu, máme svá mezinárodní zastupitelstva a máme nyní—jako vrcholnou instituci—mezinárodně uznané politické vedení, jsouce připraveni na chvíli, kdy vyvojem doma, na našem území náš stát plně a svobodně bude zase fungovati.

Pokračuje tudíž naše práce zdárně a úspěšně, zvláště vzhledem k tomu, že válka se strany západních spojenců jest vedena rozhodně a důsledně, a že my svou prací chceme k tomuto vítězství co nejvíce přispěti.

3.) Výbor jest složen z politických činitelů českých a slovenských a reprezentuje, jak Čechy tak i Slováky; znamená tudíž znovu československou jednotu, o jejíž formě státní a administrativní si svobodný národ doma sám rozhodne. Výbor a celé naše hnutí se vytýdli i otázky ostatní zejména v jaké formě a jakým způsobem se začastí cíle naší práce také krajané emigranti němečtí, jejichž se nám z celého světa hlásí stále větší a větší množství.

4.) Velmi důležitým faktem pro nás jest uznání Čs. národního výboru britskou vládou *po strance vojenské*, poněvadž to znamená, že:

- a) v nejbližší době budou ve Spojeném Království provedeny odvody těch kdož se dobrovolně přihlásili do československé armády, a to nejdříve v Londýně a pak mimo Londýn.
- Potom bude vyhlášena—rovněž po dohodě s britskou vládou—mobilizace našich ostatních čs. příslušníků na území Spojeného Království.
- b) branci schopní vojenské služby budou soustředěni, cvičeni a nakonec velení do jednotné čs. armády ve Francii.
- c) s vládami domini se vyjednává.
- d) pro naše čs. příslušníky v zahraničí bude přirozené vojenská služba čs. branné moci povinná. Jiný způsob účasti

NEZÁVISLÝ TÝDENÍK

Čechoslovák

The Czechoslovak

Independent Weekly

Ročník II. č. 30.

Londýn, 26. července 1940

2d.

ČESKOSLOVENSKÁ VLÁDA V LONDÝNĚ

Britská vláda uznala prozatímní československou vládu. Dr. EDVARD BENEŠ, prezident Československé republiky, jmenoval Msgr. JANA ŠRÁMKA ministerským předsedou. Divisní generál SERGĚJ INGR ministrem války. Vyslanec JAN MASARYK ministrem zahraničních věcí.

V minulých dnech byly vyměněny dopisy mezi Lordem Halifaxem a dr. Edvardem Benešem za Československý národní výbor, týkající se uznání prozatímní československé vlády. Výsledkem těchto sdělení bylo, že dr. Beneš informoval Lorda Halifaxe o složení prozatímní československé vlády, v níž k dosavadním členům Československého národního výboru přitvořilo několik nových členů a požádal vládu Jeho Veličenstva o uznání nově vytvořené prozatímní československé vlády.

Toto uznání bylo provedeno dne 21. července dopisem Lorda Halifaxe dr. Benešovi, v němž se praví: "Vzhledem k výměně názorů, která byla mezi námi učiněna, mám tu čest informovat Vás, že v odpovědi na žádost Československého národního výboru vláda Jeho Veličenstva ve Spojeném Království s radostí uznává prozatímní československou vládu, vytvořenou Československým národním výborem v této zemi a navazuje s ní styky. Vláda Jeho Veličenstva ráda projedná se zástupci prozatímní vlády jisté otázky, jež vyplývají z tohoto uznání a jež mají být vyřešeny."

Celkem je 12 členů prozatímní vlády. Přisaha členů vlády a první ministerská radasekonaly v sídle bývalého Československého národního výboru v Park Street v Londýně.

MONSIGNOR JAN ŠRÁMEK
MINISTERSKÝ PŘEDSEDA

ČESKOSLOVENSKÁ VLÁDA

Monsignor Jan Šrámek, 70letý papežský protonotář, představitel československé strany lidové. Od roku 1921 člen téměř všech československých vlád, buď jako ministr nebo jako zástupce min. předsedy.

Generál Sergěj Ingr, vrchní velitel čs. armády, který řídil evakuaci čs. vojska z Francie.

Jan Masaryk, ve Velké Británii velmi dobře známý čs. vyslanec v Londýně. Syn presidenta-Osvoboditele T. G. Masaryka.

Dr. Eduard Outrata, bývalý generální ředitel brněnské zbrojovky.

Dr. Juraj Slávik, slovenský politik, bývalý ministr vnitra, od roku 1935 čs. vyslanec ve Varšavě.

František Němec, soc. dem. poslanec a vůdce Unie železničárů. Uprchl do Francie, kde vstoupil s hodností desátníka do čs. armády.

Ing. Jaromír Nečas, soc. dem. politik, odborník v sociálně-politických otázkách. Až do svého útěku z Prahy zastával důležitý úřad předstvy Cenevoho kontrol. úřadu.

Dr. Ladislav Feierabend, odborník v problémech mezinárodně-zemědělských, bývalý ministr české protektorátní vlády.

Dr. Štefan Osuský, po 20 let čs. diplomatický zástupce v Paříži. Účastnil se prvého odboje v Americe kde organizoval Slováky.

Generál Rudolf Viest, velitel první čs. divise ve Francii. "Až do dne, kdy opustil Slovensko a připojil se k zahraničnímu odboji, vedenému Dr. Ed. Benešem, gen. inspektor armády" samostatného Slovenska.

Dr. Hubert Ripka, čelný novinář a publicista, autor mnoha knih o střední Evropě.

Jan Bečko, vůdce slovenských horníků, od roku 1920 soc. dem. poslanec.

ČESKOSLOVENSKÉMU NÁRODU

Československá vláda mezinárodně uznána. Mezinárodní status Československé republiky. Československá vlajka opět pravoplatně vlaje v celém světě.

Dne 24. července promluvil v čs. rozhlasu z Londýna k československému národu prezident dr. Edvard Beneš:

Draží spoluobčané!

Jako prezident Československé Republiky obracím se na vás dnes s tímto poselstvím:

První etapa našeho boje o osvobození je ukončena. Když po Mnichově dne 5. října 1938 jsem se s vámi dočasně loučil, řekl jsem vám, že koruna našeho národního stromu je na chvíli osekána, že však kořeny národa tkví hluboko v půdě naší vlasti, že porostou dál a že celý strom zase bohatě vyraší. Než jsem odešel z domova, přinucen našim nepřátelským sousedem bezprávě a násilím k tomu, co se stalo, dohodl jsem se s řadou spolupojovníků, jak se máme připravit k dalšímu boji o svou republiku. Čekal jsem s určitostí vřelou velmi brzo, a učinil jsem k tomu přípravy ještě v Praze i v Londýně před svým odjezdem do Ameriky a pokračoval jsem v nich pak i v Americe i po svém návratu opět do Londýna.

Hned po 15. březnu 1939 vystoupil jsem společně s přáteli a spolupracovníky veřejně a začal jsem organizovat druhý odboj. Připravovali jsme svou armádu, svou propagandu a celé nové své státní ústrojí, a organizovali své diplomatické a konsulační úřady. Měli jsme obtíž, měli jsme překážky, měli jsme také spory—ale to všechno nemohlo zastavit náš svatý boj.

A tak jsme došli ke konci dnešní první etapy, etapy podstatně významné: Je znovu mezinárodně uznána naše nová vláda, je znovu uznán mezinárodní status Česko-

slovenské Republiky, znovu vlaje pravoplatně naše státní vlajka v celém světě.

Neuznavše Mnichova a všeho toho, co přivodil, hájili jsme a hájíme zásadu, že Československá Republika, republika Masarykova, žila a existovala i po Mnichově dál. Celá naše právní soustava mezinárodně-právně a politicky tudíž pokračuje: pro nás právně není mého odchodu z úřadu a vlasti, pro nás právně není rozbití republiky, právně a politicky neexistující pro nás nic, co provedl násilnický nacismus u nás po 15. březnu 1939.

Prohlašuji slavnostně tyto naše politické a právní zásady a zdůrazňuji, že platí pro nás všechny zde a platí pro všechny příslušníky našeho státu i našeho národa, pro Čechy, Slováky, Němce i Karpatosy, i ostatní u nás doma. Prohlašuji dále za neexistující a za bezprávě všechno to, k čemu jste byli od Mnichova nezákonně a neústavně přinuceni. Bude si všichni vědomi také toho, že i to, co z naší vlastní správy a vlády zůstalo, že to je v rukou nepřítelů, musí poslouchat Gestapa a cizích vládců, nemá své vůle a nemá své vlastní moči.

Vy však nepodléháte žádnému Führerovi nebo Protektorovi. Nejsíte vzdáni žádným slibům, závazkům a přísahám, jež na Vás byly smlouzeny. Každý z Vás, opakuji: každý úředník, funkcionář státní, samosprávný i jiný, každý voják, četník, policista, státní i soukromý zaměstnanec, každý

Každoročně v den výročí vzniku ČSR 28. října přijímal prezident Beneš členy vlády a Státní rady

Gen. Sergěj Ingr

Jan Masaryk

Juraj Slávik

Gen. Rudolf Viest

Hubert Ripka

Ladislav Feirabend

Vznik a působení prozatímního čs. státního zřízení v exilu v době války

- **Vzniká Prozatímní státní zřízení Československé republiky tvořené prezidentem republiky, exilovou vládou a Státní radou.**
- **Ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 21. července 1940 o ustavení Státní rady, jako poradního sboru prozatímního státního zřízení Československé republiky (číslo 1 Úředního věstníku československého, vydávaného v Londýně, ze dne 4. prosince 1940).**
- **První exilovou vládu v Londýně jmenoval Beneš 22. 7. 1940, v jejím čele stál po celou dobu Msgr. Jan Šrámek.**
- **Státní rada měla 33 členů a do konce války se její složení 4x měnilo.**

Vznik a působení prozatímního čs. státního zřízení v exilu v době války

- Členy Státní rady byli i komunisté Anežka Hodinová-Spurná, Karel Kreibich, Bohuslav Vrbenský a Václav Nosek.
- Normotvorná činnost byla v rámci exilového státního zřízení vykonávána tzv. ústavními dekrety, dekrety prezidenta republiky a nařízeními vlády.
- Právním základem pro jejich vydávání se stal ústavní dekret č. 2 Úředního věstníku čsl. o prozatímním výkonu moci zákonodárné z 15. 10. 1940.
- Tam, kde ústava vyžadovala k výkonu pravomoci prezidenta souhlas národního shromáždění, nahrazoval jej souhlas exilové vlády.

Vytváření podmínek pro vznik prozatímního čs. státního zřízení v exilu

- **To se realizovalo 16. 12. 1941, kdy vydali prezident a předseda vlády Šrámek prohlášení, že je ČSR ve válečném stavu s Německem, Maďarskem a všemi nepřáteli spojenců.**
- **Proces schvalování dekretů – návrh vlády, projednání Státní radou – schválení prezidentem.**
- **Armáda v Prozatímním státním zřízení v exilu:**
- **Zahraniční jednotky zřízeny na základě dohod představitelů čs. zahraničního odboje a exilové vlády s vládami Francie, Anglie a SSSR.**
- **S Francií – 2. října a 17. listopadu 1939**
- **S Anglií – 25. října 1940**
- **Se Sovětským svazem – 18. 7. 1941**

Vytváření podmínek pro vznik prozatímního čs. státního zřízení v exilu

Vrchní velitel čs. zahraničního vojska – prezident E. Beneš

Ministr národní obrany - gen. Sergěj Ingr

Velitel letectva – gen. Karel Janoušek

Velitel čs. vojenské jednotky na Středním východě pplk. Karel Klapálek

Velitel obrněné brigády v Anglii – gen. Alois Liška

Velitel čs. vojenských jednotek v SSSR gen. Jan Kratochvíl

Gen. Karel Janoušek

Pplk. Karel Klapálek

Gen. Jan Kratochvíl

Gen. Alois Liška

Vznik a působení prozatímního čs. státního zřízení v exilu v době války

- **Hlavní cíl prozatímního státního zřízení – obnova Československé republiky v předmnichovských hranicích.**
- **K tomu směřovala činnost všech prvků čs. exilové vlády v Londýně.**
- **Čs. zahraniční jednotky podřízeny čs. exilové vládě a MNO.**
- **V zahraničních jednotkách platily vojenské řády předmnichovské republiky, pokud byly jednotky v sestavách spojeneckých armád, byly podřízeny jejich velitelům mimo jmenování do funkcí, povyšování, jmenování do důstojnických hodností atd.**
- **Veškerá rozhodnutí týkající se čs. vojenských jednotek za války byla zveřejňována ve Sborníku důvěrných výnosů a nařízení MNO**

Politický systém Československa 1945-1948

- **Podmínky pro obnovení demokratického politického systému po válce.**
- **Jeho struktura byla projednávána při návštěvě Edvarda Beneše v Moskvě v prosinci 1943.**

Vznik poválečného politického systému – zvláštnosti

- **Nebyl konstituován na základě výsledků svobodných a demokratických voleb.**
- **O jeho podobě rozhodovali představitelé politických stran v exilu podílející se na odboji.**
- **Prezident E. Beneš se jednání neúčastnil ani do nich nezasahoval.**
- **Výsledky jednání byly limitovány tehdejší vojensko politickou situací, hlavní jednání probíhala v Moskvě.**

Politický systém Československa 1945-1948

- **Hlavními aktéry jednání byli představitelé komunistické strany, národně socialistické strany a sociálně demokratické strany.**
- **Představitelé strany lidové se jednání účastnili ale bez rozhodovacích pravomocí.**
- **Jednání se účastnili představitelé Slovenské národní rady.**

Výsledky:

- **Rozhodnuto o povolení pouze některých politických stran (ČSSD, NSS, ČSL, KSČ, DSS).**
- **Rozhodnuto o struktuře politického systému – vláda, Prozatímní národní shromáždění, systém národních výborů.**
- **Uzavřeny dohody o složení nové vlády a o obsahu vládního programu.**

Politický systém Československa 1945-1948

Co ovlivnilo formování politického systému po osvobození:

- **Nebyl konstituován na základě výsledků svobodných a demokratických voleb.**
- **Byl výsledkem střetu zájmů politických stran, které se účastnily moskevských jednání v březnu 1945.**
- **Projevil se vliv skutečnosti, že převážnou část území státu osvobodila Rudá armáda.**

Způsob konstituování politického systému po skončení války ovlivnil celý poválečný vývoj v Československu a vytvořil předpoklady pro převzetí moci komunistickou stranou v únoru 1948.

Politický systém, který byl vytvořen v roce 1945 neplnil funkce, které má plnit politický systém demokratického státu.

Politický systém Československa 1945-1948

- **Neexistoval žádný kontrolní mechanismus, který by bránil zneužívání moci – Prozatímní národní shromáždění vzniklo až 28. října 1945 na základě dohody představitelů politických stran z března téhož roku.**
- **Do té doby se komunistické straně podařilo prosadit své záměry v hlavních mocenských složkách státu jako bylo Ministerstvo vnitra, Národní výbory, bezpečnostní složky a armáda.**
- **Období let 1945-1948 je většinou označováno za poslední období demokratického vývoje před uchopením moci KSČ a volby 1946 za poslední demokratické.**
- **Ve skutečnosti již nelze v tomto období hovořit o demokratickém vývoji.**

Politický systém Československa 1945-1948

Edvard Beneš

Zdeněk Fierlinger

Gen. Ludvík Svoboda

Václav Nosek

Politický systém Československa 1945-1948

- **Volby 1946 – omezení účasti voličů – seznamy organizací, které spolupracovali s okupanty a jejichž členové nesměli volit.**
- **Využití dekretu prezidenta č. 33 ze srpna 1945 o čs. státním občanství – volit nesměli ti kdo byli zbaveni čs. občanství**
- **Výsledek – vítězství KSČ – K. Gottwald se stává předsedou vlády.**
- **Únor 1948 – demise ministrů nekomunistických stran využita k převzetí moci komunistickou stranou**
- **Nelegální převzetí moci – nátlak na poslance nekomunistických politických stran – vydírání, zneužití Stb atd.**

Politický systém Československa 1918-1989

- Po únoru 1948 – působení akčních výborů NF – protizákonné a protiústavní
- Volby v květnu 1948 – Ústava 9. května, abdikace E. Beneše, zvolení K. Gottwalda prezidentem
- Nástup ničím neomezené diktatury KSČ
- Typické projevy uplatňování totalitní moci v první polovině 50. let
- V roce 1960 – přijetí nové ústavy zakotvující vedoucí úlohu KSČ ve společnosti, zavedení volebního systému, který zajišťoval moc komunistické straně
- Snaha kamuflovat totalitní politický systém různými způsoby – existence dalších politických stran, systém národní fronty atd.